

LUNDS
UNIVERSITET

Våldsutsatthet och föräldraskap

Hur våld i nära relationer påverkar kvinnors föräldraskap, ur anställda på kvinnojourernas perspektiv.

Hanna Skog och Andrea Jacobsson

Kandidatuppsats SOPA63

HT19

Antal ord: 12676

Handledare: Helene Hansen

Sammanfattning

Författare: Hanna Skog och Andrea Jacobsson

Titel: Våldsutsatthet och föräldraskap - hur våld i nära relationer påverkar kvinnors föräldraskap, ur anställda på kvinnojourernas perspektiv

Handledare: Helene Hansen

Examinator: Tove Harnett

Syftet med denna studie har varit att undersöka hur kvinnor som lämnat ett våldsamt förhållande fungerar i sin föräldraförmåga. För att uppnå syftet med studien genomfördes sju semistrukturerade intervjuer med anställda och frivilliga volontärer från kvinnojouren runt om i Skåne. Den insamlade informationen har kodats och sedan analyserats utifrån de teoretiska begreppen skam, trauma och anknytningsteorin. Resultatet visar att, baserat på intervjupersonernas erfarenheter, spelade flera faktorer in för att påverka kvinnornas föräldraförmåga. Hur föräldraförmågan påverkades är också mycket individuellt, enligt våra intervjupersoner. Sammanfattningsvis understryker studien vikten av att yrkesverksamma inom området är medvetna om helhetsbilden hos kvinnors välbefinnande efter att ha levt i våld i nära relation. Genom att till exempel inte isolera sömnproblem och minnesförlust att kvinnan bara är trött kan upptäckten att kvinnan är traumatiserad göras. Genom att vara uppmärksam kan kvinnan få den hjälp hon behöver både som individ och som mamma.

Nyckelord: våld i nära relationer, föräldraförmåga, Kvinnojouren

Abstract

Author: Hanna Skog and Andrea Jacobsson

Title: Domestic violence and parenting - how domestic violence affects women's parenting, from employees at women's shelters perspective.

Supervisor: Helene Hansen

Assessor: Tove Harnett

The purpose of this study has been to evaluate how women who have left a violent relationship function in their partnering skills. In order to implement the aim with our study, we conducted seven semi-structured interviews with employees and volunteers from women shelters around Skåne. The collected data has been coded and then analyzed based on the theoretical concepts of shame, trauma and attachment theory. Furthermore, the result shows that based on the employees' experiences in their encounter with the women, several factors played a role in affecting the parental ability. How women's parental ability was affected is also highly individual, according to our interviewees. In summary, the study highlights the importance for professionals in the field to be aware of the overall picture in the women's well-being. For example, by not isolating sleep difficulties and memory loss to that the woman is just tired the discovery that the woman is traumatized can be made. By being attentive, the woman can get the help she needs both as an individual and as a mother.

Key Words: domestic violence, parenting ability, women shelters

Förord

Vi vill tacka alla intervjupersoner för ert deltagande och för intressanta samtal, utan er hade det inte varit möjligt för oss att genomföra denna studien. Hoppas ni inser värdet av ert arbete lika mycket som vi gör!

“Ska en tjej sitta tyst va å bara hoppas att någon kille ska säga det hon tänkt eller ska hon resa sig upp andas djupt med magen och skrika OM NI BARA HÅLLER KLAFFEN OCH LYSSNAR så hör ni nog vad jag vill säga.. Ååå tjejer, Ååå tjejer vi måste höja våra röster för att höras” - Vi måste höja våra röster, Sånger om kvinnor.

Lund januari 2020

Hanna Skog och Andrea Jacobsson

Innehållsförteckning

<i>1 Inledning</i>	7
1.1 Problemformulering.....	7
1.2 Syfte och frågeställning.....	9
1.3 Avgränsningar.....	9
<i>2.0 Kunskapsläge</i>	11
2.1 Utsatthet för våld och föräldraskap.....	11
2.2 Påverkan på den psykiska hälsan av en våldsamt relation.....	12
2.3 Barn som bevittnar våld.....	13
<i>3.0</i>	
<i>Metod</i>	15
3.1 Kvalitativ metod.....	15
3.1.2 Semistrukturerade intervjuer.....	15
3.2 Urval.....	16
3.2.1 Informanter.....	17
3.3 Etiska övervägande.....	18
3.4 Metodens tillförlitlighet.....	19
3.4.1 Reliabilitet.....	20
3.4.2 Validitet.....	21
3.5 Analys och kodning av data.....	22
3.6 Metodens begränsningar.....	23
3.7 Litteratursökning.....	24
<i>4.0 Teori</i>	25
4.1 Skam.....	25
4.2 Anknypningsteorin.....	26
4.3 Trauma.....	27
<i>5.0 Resultat och analys</i>	29

5.1 Faktorer som påverkar föräldrskapet.....	29
5.1.1 Skam.....	29
5.1.2 Trauma.....	33
5.2 Konsekvenser för relationen mamma och barn.....	36
5.2.1 Föräldraförmåga och anknytning.....	36
5.2.2 Fysiska och psykiska hälsans påverkan i föräldraförmågan.....	39
6.0 <i>Avslutande diskussion</i>	42
6.1 Förslag till framtida forskning.....	46
Referenslista	
Bilaga 1: Intervjugudie	
Bilaga 2: Informationsmejl	

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Våld i nära relationer är ett utbrett samhällsproblem och kan förekomma oberoende på könstillhörighet och relation. Majoriteten av förövarna är män och de som blir utsatta i störst utsträckning är kvinnor. I Sverige anmäldes 16 000 misshandelsbrott under 2018 där offret befann sig i en nära relation till gärningsmannen. Förutom psykiskt och fysiskt kan våldet ta sig i uttryck sexuellt, materiellt, genom social utsatthet eller ekonomiskt våld. Barn som behöver leva med att den ena föräldern blir utsatt för våld av den andra föräldern är många, ungefär 150 000 barn i Sverige enligt Brottsförebyggande rådet (Socialstyrelsen, 2019).

Det kan vara svårt att lämna en relation där det förekommer våld. Valet att lämna kan ta lång tid och flera samverkande faktorer påverkar möjligheten att lämna relationen. Exempel på en sådan faktor är våldets psykiska påverkan på kvinnan. Våldets nedbrytande konsekvenser för kvinnans psykiska hälsa kan innebära att kvinnan förlikar sig med våldsutövarens verklighetsuppfattning, vilket gör det svårare för kvinnan att inse problematiken och lämna våldsutövaren (NCK, 2018). När kvinnan har bestämt sig för att lämna relationen kan hon få hjälp från både socialtjänst och ideella organisationer. Kvinnojourer är ett exempel på den ideella hjälp som finns att få, jourerna finns runt om i Sverige och kan erbjuda både stöd och boende (Socialstyrelsen, 2013). Ideella organisationen Unizon som samlar statistik från 140 kvinnojourer och tjejjourer runt om i Sverige, visar att kvinnojourerna år 2017 har 44 000 stödsökande. Den vanligaste anledningen till att söka hjälp var våld av partner eller ex-partner, hot och förföljelse, samt frågor om vårdnad, boende och umgänge (Unizon, 2017). Alla kvinnojourer i Sverige är inte anslutna till Unizon, vilket gör att det totala antalet kvinnor som söker stöd är fler. Med detta stora antal kvinnor som söker sig till jourer för att få stöd och skydd, besitter volontärer och anställda ett stort kunskapsregister om föräldraskap och våldutsatthet.

Påverkan på kvinnans psykiska hälsa efter att ha blivit utsatt för våld riskerar att bli stor och konsekvenserna kan bli långvariga. Hur kvinnan påverkas av en våldsamt relation är individuellt och det finns flera faktorer som är betydande. Skam, skuld, rädsla och låg självkänsla är konsekvenser som kan uppstå efter att ha levt i våld i nära relation. En del kvinnor riskerar även att få symtom av posttraumatisk stressyndrom, som exempelvis sömnsvårigheter och flashbacks från det traumatiska som hänt (Scheffer Lindgren, Renck, 2008).

Det är ofta barn med i bilden i våldsamma relationer. Rädda Barnen uppskattar att ungefär 200 000 barn lever med våld i sin vardag (Brottsofferjouren,2018). Brottsförebyggande rådet uppskattar att ungefär 150 000 barn bevittnar våld vilket talar för att det finns ett mörkertal (Socialstyrelsen,2019). När en kvinna har blivit utsatt för våld av den andra föräldern kan det vara svårt att upprätthålla en positiv och hälsosam relation till sitt eller sina barn, på grund av de psykiska och fysiska påfrestningarna våldet medför. Katz (2015) avhandling *Surviving together: domestic violence and mother-child relationship* beskriver att våld i nära relation kan påverka mamman och barnets relation både när våldet pågår, men även efter när mamman inte längre lever med våldsutövaren. Katz (2015) menar även att våldet medför en negativ inverkan på kvinnans föräldraskap, och därmed relationen mellan barnet och mamman. Andra sidor av forskningen, däribland Elenor Browns (2014) avhandling, påvisar att kvinnors föräldraskap inte behöver påverkas efter att våldet har upphört. Snarare att kvinnor kan stärkas i sin föräldraroll efter att ha lämnat våldsutövaren, och därmed forma en bra och hälsosam relation till sitt barn.

Ambitionen med studien är att undersöka hur kvinnors föräldraförmåga kan påverkas och därmed även relationen till barnen efter en våldsamt relation, utifrån anställda och volontärers erfarenheter av att arbeta med våldsutsatta kvinnor på kvinnojourer. Denna studien är viktig att genomföra för att rätt resurser ska kunna erbjudas till våldsutsatta kvinnor. Huvudfokus i denna studie är att undersöka kvinnors föräldraskap utifrån yrkesverksamma på kvinnojourers erfarenheter, men relevant är även att belysa barnen som blir påverkade av den våldsamma relationen för att de ska få det stöd och den hjälp de behöver.

1.2 Syfte och frågeställningar

1.2.1 Syfte

Syftet är att undersöka hur kvinnors föräldraskap och relationen till deras barn påverkas efter att ha levt i våld i nära relation, ur anställda på kvinnojourers perspektiv.

1.2.2 Frågeställningar

Hur upplever anställda och volontärer vid kvinnojouren att föräldraskapet påverkas för kvinnor som har levt i våld i nära relation?

Vilka faktorer upplever anställda och volontärer vid kvinnojouren påverkar kvinnors föräldraskap efter att ha levt i våld i nära relation?

Hur upplever anställda och volontärer vid kvinnojouren att våld i nära relation påverkar kvinnors relation till sina barn?

1.3 Avgränsningar

Denna studie fokuserar på hur kvinnors föräldraskap kan påverkas efter att ha levt i en våldsam relation och hur kvinnors relation till barnet kan se ut, ur yrkesverksamma på kvinnojourens perspektiv. Studien undersöker inte hur barnet kan påverkas av att ha antingen bevittnat eller utsatts för våld själva, men viktigt att poängtera är att barn som bevittnar våld i nära relation är brottsoffer enligt svensk lag (Brottsofferjouren, 2018). Det är även relevant att ha barnperspektivet i åtanke när våld i nära relation mellan två föräldrar diskuteras, då det i många fall finns barn med i bilden som påverkas av våldet i hemmet. Denna studie undersöker inte heller om hur pappans föräldraskap påverkas och därmed relationen mellan pappan (våldsutövaren) och barnet. Det finns många viktiga aspekter att belysa inom våld i nära relationer, men de ämnena hade behövt ett stort fokus och går inte att behandla djupgående i denna studie. Det förekommer även familjer där mamman är våldsutövaren, men eftersom majoriteten av brottsoffer är kvinnor kommer denna studie att fokusera på det.

Fokus är hur kvinnor påverkas av våldet och därmed hur föräldraskapet kan influeras gentemot deras barn. Fokuset ligger även på kvinnor som även är mammor och deras upplevelser av att ha levt i våld. Det är inte typen av våld som är viktigt för den här studien utan det är vad konsekvenserna av vad våldet medför för mammans föräldraskap och relationen till barnet. Om fokuset hade varit på en specifik våldstyp hade det kunnat begränsa möjligheterna i insamling av data. Detta då information inte finns kring vad det är för typ av våld kvinnorna som vänder sig till kvinnojouren har utsatts för i störst utsträckning.

Vidare är våra informanter anställda och volontärer från kvinnojouren runt om i Skåne. Avgränsningen för denna studien är delvis för att det är etiskt försvarbart, då de anställda har en professionell ingång till problematiken och därmed en personlig distans eftersom det inte är deras upplevelser. Att intervjua kvinnorna direkt hade krävt mer kompetens, resurser och försiktighet. En konsekvens av att intervjua anställda och volontärer från kvinnojouren är att kvinnornas egna upplevelser kring föräldraskap kopplat till våld i nära relation försvinner. Det är viktigt att belysa då det finns en etisk begränsning med att inte intervjua kvinnorna direkt. Detta eftersom det inte finns någon garanti på att de yrkesverksammans perspektiv gällande föräldraskap och våld går i linje med vad kvinnorna själv känner. Om empirin hade utgått från kvinnornas egna berättelser hade studien möjligtvis fått andra svar samt ett annat resultat. Materialet baseras därmed på en professionell tolkning av kvinnors föräldraförmåga och inte personliga erfarenheter. Ytterligare en anledning att avgränsa oss till anställda på kvinnojouren är för att få tillgång till de stora kunskapsregister de besitter i frågan. Trots att kommuner, andra aktörer och myndigheter arbetar med våld i nära relationer, arbetar kvinnojouren specifikt med våldsutsatta kvinnor både med och utan barn. Kvinnojourens arbete ligger därmed mer i linje med vad studien syftar till att undersöka.

2.0 Kunskapsläge

Under kunskapsläget kommer en översikt av tidigare forskning ges gällande utsatthet för våld i kombination med föräldraskap, påverkan på den psykiska hälsan efter att ha levt i en våldsamt relation och barn som bevittnat våld. Kunskapsläget baseras både på internationell och svensk forskning.

Kunskapssökningen gjordes främst via LubSearch, vilket är Lunds Universitets databas, där ett stort genomslag på framförallt engelska vetenskapliga artiklar i akademiska tidningar. Den svenska forskningen som studien grundar sig på kommer främst från statliga institutioner som Socialstyrelsen och Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), som på uppdrag av regeringen kartlägger och informerar om mäns våld mot kvinnor.

2.1 Utsatthet för våld och föräldraskap

Tidigare forskning inom utsatthet för våld och föräldraskap visar att det inte finns något enhetligt svar kring hur mammors föräldraskap påverkas av att leva i en våldsamt relation. Ena sidan av forskningen påvisar att redan under graviditeten kan kvinnor som blivit utsatta för våld känna en mer negativ inställning till barnet. Framförallt för att de är oroade för att barnet ska känna av rädslan och nervositeten mamman känt under graviditeten över att ha levt i en våldsamt relation (Huth-bocks et.al.,2004). I samma artikel menar författarna att mammor som blir utsatta för våld löper en större risk att få en osäker anknytning till sina barn i jämförelse med mammor som inte lever i en våldsutsatt relation (Ibid). Andra röster inom forskningen visar att mammor som genomlevt en relation där det förekommit våld tenderar att vara mer omhändertagande och uppmärksamma. Det kan bero på att mammor kompenserar med positiva känslor till barnen för att de har levt i en våldsamt relation (Ateah et.al.,2016).

Forskning visar även att ytterligare en faktor som kan påverka mamman och relationen till barnet är pappans förmåga att underminera deras relation. I Katz (2015) avhandling diskuteras faktumet

bero på att pappan är medveten om att kvinnans roll som mamma ger henne självförtroende och att det är något som inte får fortgå. Det kan även röra sig om kontroll för våldsutövaren (Ibid). Ovanstående avhandling visar även att män som våldsutövare är i sin föräldraroll ofta arga, oförutsägbara och är med större sannolikhet mer begränsade när det gäller att låta deras barn utöva kreativitet eller att uttrycka sig fritt (Ibid). I den vetenskapliga artikeln *Absent presence: the ongoing impact of men's violence on the mother-child relationship* (Humphreys & Thiara, 2014) menar författarna att rädsla är nyckelordet. Våldsutövaren visar både genom mamman och barnet att han är den med kontroll och om hans regler inte följs får det konsekvenser, vilket är något att vara rädd för. Vidare menar författarna att det ofta finns en avundsjuka hos våldsutövaren för relationen mellan mamma-barn, han vill därmed inte lämna dem ifred och ser ofta till att tala ner mamman när hon inte är närvarande. Det både Katz (2015) avhandling och Humphreys & Thiaras (2014) artikel har gemensamt är att de understryker vikten av pappans betydelse för mamman-barn relationen även efter förhållandet är avslutat. Trots att närvaron av våldsutövaren innebar rädsla och hot var det en närvaro som de båda har vant sig vid, och att forma en ny relation utan den närvaron visade sig vara svårt.

2.2 Påverkan på den psykiska hälsan av en våldsam relation

Det finns olika typer av våld som kan förekomma inom våldsamma relationer. Fysiskt, psykiskt, ekonomiskt, isolering, sexuellt eller försummelse är de vanligaste uttrycken för våld. Utöver de fysiska skadorna som kvinnor kan få, som exempelvis hjärnskakning eller inre blödningar, är påverkan på den psykiska hälsan minst lika vanlig (Lövestad, 2019). Några vanligt förekommande konsekvenser av att ha levt i en våldsam relation är posttraumatisk stressyndrom (PTSD) och depression. En studie i artikeln *Anticipatory Fear and Helplessness Predict PTSD and Depression in Domestic Violence Survivors* (Salcioglu et.al., 2017) visar att även tio månader efter att traumat slutat kände många kvinnor samma rädsla för våldet och en fara för sitt liv. Rädslan som kvarstår vittnar om hur långvariga effekterna kan vara efter att ha blivit utsatt för våld i en nära relation. Samma artikel menar att ha levt i en våldsam relation inte korrelerar automatiskt med PTSD utan kan bero på faktorer som exempelvis verktyg att hantera stressen

och rädsla som vardagen innebär (Ibid). Båda dessa studier visar att PTSD är omfattande för individen och följaktligen ger stora konsekvenser för föräldraskapet, det kan även te sig svårt att förklara för barnet vad mamman går igenom vilket gör att relationen påverkas ytterligare. I artikeln *A Review of the Effects of Parental PTSD: A Focus on Military Children* (Banneyer et.al., 2017) har artikelns studie kommit fram till att PTSD hos en förälder kan innebära en negativ effekt på barnets psykologiska välmående och möjligheter till att upprätthålla ett normalt socialt liv. Depression är även en vanlig förekommande konsekvens efter en våldsamt relation. På samma sätt som PTSD är depression en omfattande diagnos och kan visa sig på flera olika sätt för den drabbade individen, som exempelvis orkeslöshet och social isolering. Folkhälsomyndighetens (2016) rapport *Förebyggande insatser till barn med missbruk, psykisk ohälsa och våld* visar att barn till deprimerade föräldrar, framförallt mammor, har en större tendens att själva bli deprimerade ifall rätt insats inte finns. Utifrån forskningen finns det flera fördelar med att tidigt uppmärksamma och hjälpa mammor med psykisk ohälsa, både för att hjälpa henne själv men även i förhållandet till hennes barn. Forskningen i området är enhällig och menar att risken för depression och PTSD ökar om en har blivit utsatt för våld.

2.3 Barn som bevittnar våld

Denna studie riktar in sig på hur mammor hanterar sitt föräldraskap efter att ha lämnat en våldsamt relation. Trots denna inriktning går det inte att förringa barnets upplevelser och mående efter att ha levt i ett hem präglad av våld. Det är inte bara mammor som behöver återhämtning utan även barnet har sin återhämtningsprocess. I rapporten *Våld - handbok om socialtjänstens och hälso-sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (Socialstyrelsen,2016) uppskattas 150 000 barn leva i hem där det förekommer våld. Samma rapport visar att våld ökar risken för att påverka barnets psykologiska, fysiologiska och sociala utveckling. Barnet kan utveckla psykisk ohälsa som kan yttra sig i ångest, aggressivitet och självdestruktivitet (Ibid). Avhandling *The Damage Done – Children Exposed to Intimate Partner Violence and their Mothers: Towards empirically based interventions in order to reduce negative health effects in children* (Grip, 2012) menar att föräldrarna, även den våldsutsatta, har en tendens att underdriva barnets utsatthet

för våldet som föregår. Ungefär en tredjedel av mammor och barn är oense om barnet har upplevt våld i hemmet (Ibid). Forskningen ovan visar att barnets upplevelse av våld i hemmet sätter djupa spår som inte alltid uppmärksammas, vilket kan innebära att i kombination med mammans psykiska hälsa att relationen mellan mamma-barn har svårt att vara välfungerande.

Sammanfattningsvis visar de eftersökningar som har gjorts att kunskapsläget är brett och genomgående. Både nationellt och internationellt är våld i nära relationer ett beforskat ämne. Ämnesvalet har möjliggjort användandet av artiklar och rapporter som är skrivna nyligen och därmed mer i linje med hur situationen för kvinnor som levt i en våldsam relation ser ut idag. Nackdelen med ämnesvalet är snarare utmaningen i att hantera och sortera all information som finns.

3.0 Metod

Under följande avsnitt kommer val av metod för studien presenteras. En redogörelse för val av kvalitativ metod, semistrukturerade intervjuer, urval, forskningsetik, analys av data samt metodens tillförlitlighet presenteras.

3.1 Kvalitativ metod

Metodvalet har varit att genomföra kvalitativa intervjuer. Metoden kvalitativa intervjuer är fördelaktig då syftet med undersökningen är en fördjupning i anställda och volontärens upplevelser, av hur kvinnors föräldraskap kan påverkas av att ha levt i våld i nära relation. Vi ansåg att kvalitativ metod var den lämpligaste metoden för vår studie. Detta då det innebär ett större fokus på deltagarnas uppfattningar, erfarenheter och berättelser snarare än på siffror. Efter att ämnesvalet gjorts, började arbetet med att utforma generella forskningsfrågor (Bryman,2018). Olika ämnen och frågor som väckte intresse inom våld i nära relationer fick ta fokus. Efter att ämnesvalet gjorts, kvinnors föräldraskap i förhållande till våldsutsatthet, lades fokus på att formulera olika frågeställningar och klargöra syftet för studien. Valet av relevanta platser och intervjupersoner baserades på att anställda och volontärer besitter den kompetens och erfarenheten som efterfrågades i forskningsfrågorna. I de semistrukturerade intervjuerna var ambitionen att fånga informanternas berättelser och upplevelser kring våra forskningsfrågor.

3.1.2 Semistrukturerade intervjuer

Insamlingen av empirin har skett genom semistrukturerade intervjuer. Som förberedelse för intervjuerna konstruerades en intervjuguide där frågor förbereddes under olika teman. De teman intervjuerna utgick ifrån var relationen mellan kvinnan och barnet, föräldraskap och livet efter relationen. Något som är viktigt att ha i åtanke vid utformning av en intervjuguide är att ha frågor som går i linje med frågeställningarna samt studiens syfte. Intervjuguiden blev därmed ett stöd för att säkerställa att frågeställningarna besvarades. Att formulera öppna och beskrivande frågor

som inte uppfattas som ledande eller som ett antagande är viktigt för att inte styra informanternas svar (Bryman, 2018). En semistrukturerad intervju utgår från specifika teman som lämnar utrymme för deltagaren att svara fritt (Bryman,2018). Eftersom denna studie fokuserar på upplevelser och erfarenheter från intervjupersonerna är det viktigt att lämna utrymme för deras berättelser (Bryman,2018). Under intervjuerna ställdes alla frågor som förberetts i intervjuguiden samt följdfrågor som väcktes från intervjupersonernas svar. Vid flertal tillfällen under intervjuerna fick intervjupersonen frågan om de kunde utveckla sitt svar så mer data kunde tas fram. Vissa av intervjupersonerna gav naturligt informativa och utvecklande svar, medan andra behövde följdfrågor för att utveckla sina resonemang mer.

Möjliga nackdelar och svårigheter med semistrukturerade intervjuer är att den som håller i intervjun kan påverka deltagarnas svar. Faktorer som kan påverka resultatet i intervjun kan vara samspel mellan deltagaren och personen som håller i intervjun, intervjuarens bakgrund samt social önskvärdhet hos intervjupersonen. Social önskvärdhet innebär att intervjupersonerna tenderar att anpassa sitt svar efter vad de tror att intervjuaren vill höra. På så vis riskerar svaren att inte bli trovärdiga eller sanningsenliga (Bryman, 2018). Trots att det finns en del möjliga begränsningar med att använda sig av semistrukturerade intervjuer, var det den bäst lämpade metoden för studien samt dess syfte.

3.2 Urval

Ett målstyrt urval har använts för att välja ut intervjupersoner till studien. Den här typen av urval är strategiskt och innebär att välja ut deltagare som är relevanta för ens forskningsfråga (Bryman,2018). Det målstyrda urvalet genererade i deltagare i form av volontärer och anställda på kvinnojourer. Volontärerna och anställda på kvinnojourer möter våldsutsatta kvinnor och deras barn dagligen, de besitter därmed den kompetensen och erfarenheten som efterfrågas i denna studie. Volontärer och anställda på Kvinnojouren kan även ge en förståelse av den sociala verklighet som studien syftar till att analysera (Bryman,2018). En stor fördel gällande urvalet är att det var enkelt att få tillgång till fältet för att komma i kontakt med intervjupersonerna.

Ytterligare en fördel med urvalet är att det är etiskt försvarbart med anställda och volontärer som informanter, eftersom en professionell tolkning av upplevelserna samt distans till problematiken finns. Mer resurser, kompetens och erfarenhet hade behövts för att kunna genomföra studien direkt med de våldsutsatta kvinnorna.

Första steget i kontakten med informanterna skedde genom e-post. Mail skickades ut till kvinnojourer där information gavs om studien samt vad som var ambitionen att undersöka och om det fanns möjlighet att genomföra intervjuer med några av organisationens anställda. Eftersom responsen till en början inte var så stark, påbörjades en kontaktat med vissa kvinnojourer via telefon för att presentera oss och fråga om de var intresserade av att ställa upp på en intervju. Vidare kontakt skedde genom e-post och telefon där tillsammans med ansvarig på Kvinnojouren bestämde tid och plats för intervjuerna. Ett informationsmail skickades ut till deltagarna med information om upplägget, transkribering, anonymitet och om möjligheten att avbryta deltagandet.

3.2.1 Informanter

Intervjupersonerna är både anställda och volontärer på kvinnojourer runt om i Skåne. Sammanlagt intervjuades sju intervjupersoner, varav fyra var anställda på jourerna och tre var volontärer. De anställda och volontärerna hade varierande bakgrund, men gemensamt var att alla tidigare jobbat eller studerat inom olika fält kopplat till socialt arbete. Tre intervjupersoner, som var anställda på jourerna, hade bakgrund inom socialtjänsten och jobbat med våld i nära relationer inom respektive inriktning. Två intervjupersoner studerade till socionom och engagerade sig på en kvinnojour vid sidan av sina studier. Andra bakgrunder var inom familjebehandling och annan myndighetsutövning. Enligt våra intervjupersoner behövde alla aktiva vid kvinnojourer, anställda som volontärer, delta i ett flertal utbildningar innan de fick möta de våldsutsatta kvinnorna och deras barn. Åldern varierade även på intervjupersonerna, där volontärerna var yngst. Vidare skedde intervjuerna runt om i Skåne, främst genomfördes de olika intervjuerna på respektive kvinnojour. Två intervjupersoner hade sin intervju på Socialhögskolan

och en på ett café. Intervjuerna hade åtta förutbestämda frågor men under samtliga tillfällen fick intervjupersonerna följdfrågor eller andra frågor som dök upp under samtalen. Exempel på förutbestämda frågor är *Hur upplever du utifrån dina erfarenheter av att arbeta med våldsutsatta kvinnor att barnet och mammans relation kan påverkas efter att ha levt i våld i nära relation?*, *Hur skulle du utifrån dina erfarenheter beskriva mammans föräldraförmåga efter att ha utsatts för våld?* Intervjuerna tog ungefär trettio minuter att genomföra.

3.3 Etiska överväganden

Studien besvarades med hjälp av kunniga inom ämnet våld i nära relation. Frågorna berörde deras upplevelser och erfarenheter av hur föräldraskapet kan påverkas hos våldsutsatta kvinnor. Eftersom intervjuernas genomförts med anställda och volontärer på kvinnojourer istället för med kvinnorna direkt finns en etisk distans till problematiken. Studien har genomförts utan att behöva röja känsliga uppgifter, exempelvis platser och personuppgifter vilket gör studien etisk trygg. Intentionen var att få intervjupersonerna att reflektera kring sina erfarenheter och även om det är ett ämne som känns etiskt "tryggt" så fanns risken att starka känslor kunde väckas. Ahrne & Svensson (2015) diskuterar vikten av den etiska aspekten vid intervjuer, några av de etiska aspekter som tas upp är empati och förståelse. Exempelvis ifall en intervjuperson skulle ha upplevt att studien gjorde ett ingrepp på hens privatliv skulle försök ha gjorts att möta det empatiskt samt lyssna på hur intervjupersonen vill fortgå.

Valet att intervjua anställda och volontärer på kvinnojourer gör studien till stor del etiskt trygg men det innebär även att kvinnornas egna upplevelser av sin föräldraförmåga försvinner. Att genomföra studien på detta vis kan ifrågasättas, eftersom det kan finnas en etisk risk med att yrkesverksamma uttalar sig om andras känslor och personliga erfarenheter. En anledning till att intervjuer genomfördes med de yrkesverksamma direkt är på grund av att det fanns ett intresse av att få ett professionellt förhållningssätt kring våldsutsatthet och föräldraskap. En begränsning till följd av att intervjua yrkesverksamma blir tillförlitligheten i intervjupersonernas svar eftersom de våldsutsatta kvinnorna hade kunnat uttala sig annorlunda. Vidare hade även svaren

kunnat variera beroende på vilka yrkesverksamma som tillfrågades. Intervjupersonerna i denna studie är en homogen grupp då samtliga är anställda eller volontärer på kvinnojourer. Det finns även yrkesverksamma som möter våldsutsatta inom andra verksamheter som i sin tur hade kunnat besvara frågorna annorlunda. Sammanfattningsvis finns det svårigheter med att undersöka yrkesverksammas erfarenheter av kvinnors upplevelser gällande våldsutsatthet och föräldraskap då kvinnornas egna upplevelser försvinner. Detta innebär att den insamlade empirin riskerar att inte gå i linje med vad kvinnorna själva hade svarat. Trots begränsningarna ansågs ett professionellt förhållningssätt vara det lämpligaste för denna studie, både ur en etisk aspekt men även på grund av ett intresse av att fånga yrkesverksammas perspektiv på hur kvinnors föräldraskap kan påverkas av att leva i en våldsutsatt relation.

Vetenskapsrådet (u.å) presenterar fyra forskningsetiska principer. *Informationskravet* är ett krav som innefattar att intervjupersonen är medveten om syftet med sitt deltagande i projektet och vilka villkor som gäller för medverkandet. Det ska även tydligt framgå att deltagandet är frivilligt. För att förmedla detta till intervjupersonerna förklarades det innan intervjutillfället vad syftet med studien var samt upplägget för intervjuerna. Ifall intervjupersonerna skulle känna sig obekväma med något av ovanstående fick de alternativet att avbryta sin medverkan, vilket gällde under hela processen. *Samtyckeskravet* innebär att samtycke måste inhämtas från intervjupersonerna. Ett konkret sätt att göra det är att be intervjupersonerna att skriva under ett samtyckesformulär. Under samtyckeskravet inkluderas även intervjupersonernas rätt att avbryta sin medverkan när de vill utan att det blir några negativa konsekvenser. Ett fysiskt samtyckesformulär har inte använts, utan intervjupersonerna har samtyckt till deltagande genom e-post och har även blivit informerade om frivilligheten och möjligheten att avbryta sitt deltagande vid intervjutillfället. *Konfidentialitetskravet* innebär anonymitet för intervjupersoner, det innebär även ett ansvar från forskaren att bevara materialet på ett tryggt sätt. Ingen utomstående ska komma åt uppgifterna om intervjupersonen eller studien den deltar i. För att försäkra detta informerades intervjupersonerna om deras anonymitet i informationsmejl, samt vid intervjutillfället om att studien är anonym och att uppgifterna som lämnas stannar mellan oss. *Nyttjandekravet* syftar till de insamlade uppgifterna och att de endast får användas för

forskningsändamål. Något som intervjupersonerna försäkrades om var, precis som i konfidentialitetskravet, att det fanns en noggrannhet med uppgifterna som gavs och att de inte skulle användas till något annat ändamål förutom studien. Detta förmedlades till intervjupersonerna i vårt informationsmejl samt vid tillfället för intervjun.

3.4 Metodens tillförlitlighet

Begreppen reliabilitet och validitet som har sin grund i den kvantitativa forskningen kan, enligt Bryman (2018), anpassas till kvalitativ forskning genom att mindre vikt läggs på mätning. Detta avsnitt kommer diskutera begreppen validitet och reliabilitet i förhållande till den kvalitativa studie som har genomförts.

3.4.1 Reliabilitet

Bryman (2018) redogör för begreppet reliabilitet. Inom reliabilitet finns det ytterligare begrepp, extern reliabilitet samt intern reliabilitet. Extern reliabilitet står för om studien går att upprepa och få samma resultat. Det är svårt att tillämpa i kvalitativ forskning då det inte går att frysa en social miljö och uppnå samma mätning som vid första studien. Eftersom semistrukturerade kvalitativa intervjuer har genomförts, har det funnits ett samspel mellan oss och intervjupersonerna som är unikt. Detta innebär att resultatet hade varit svårt att upprepa i en ny studie. Reliabiliteten kan även påverkas av att upplevelser och åsikter respondenterna har är föränderliga över tid. Med hänsyn till ovannämnda blir det därför svårt att svara på hur den externa realitetens skulle se ut studien genomfördes på nytt. Intern reliabilitet syftar till att ett forskarlag ska vara överens om hur materialet ska tolkas (Ibid). För att uppnå en intern validitet fanns det en genomgående kommunikation med varandra kring insamlingen och kring eventuella oklarheter i materialet.

3.4.1 Validitet

Validitet, enligt Bryman (2018), innebär att resultaten från en studie ska vara relevanta i sammanhanget och om det som hade för avsikt att undersöka har blivit undersökt. Begreppen extern och intern existerar även inom validitet. Den interna validitet innebär även att det ska finnas en överenskommelse mellan begrepp och observationer (Ibid). Därför har en noggrannhet funnits med valet och utformningen av de frågor som har ställt till intervjupersonerna, målet har varit att frågorna ska ha en tydlig koppling till både syfte och frågeställningar. Vår handledare har även kollat igenom frågorna, så de var förståeliga för intervjupersonerna. Med en genomgående koppling till syfte och frågeställningar, har målet varit att konsekvent undersöka det som var avsikt att undersöka och därmed öka den interna validiteten (Ibid). Valet att genomföra semistrukturerade intervjuer gav möjlighet att ställa följdfrågor. Följdfrågor användes om en osäkerhet fanns kring intervjupersonernas svar, eller när relevanta frågor uppstod under intervjuerna. Extern validitet förstås som hur studien kan generaliseras till andra situationer, platser eller personer. För att öka den externa validiteten var målet att ha ett representativt urval för vår frågeställning, intervjuerna var därför med volontärer och anställda från olika kvinnojourer och med olika bakgrund och erfarenhet inom ämnet (Ibid). Den externa validitet i studien kan diskuteras trots ett representativt urval för frågeställningen. Om populationen som ligger till bakgrund för studien, våldsutsatta kvinnor, hade läst studien hade det inte funnits någon garanti på att de skulle känna igen sig i det intervjupersonerna säger. Detta för att andra drar slutsatser kring deras föräldraförmåga. Om yrkesverksamma på en kvinnojour i norra sverige hade läst studien, hade de kanske kunnat känna igen sig mer i svaren än kvinnorna själva. Detta eftersom den homogena gruppen yrkesverksamma på kvinnojourer kan i större utsträckning relatera då de har samma förhållningssätt till problematiken.

3.5 Analys och kodning av data

När samtliga intervjuer var färdiga, påbörjades kodning av resultatet för att få förståelse för datan och för att kunna koppla materialet till relevanta teorier. Tidigt i processen togs beslutet att transkribera varje intervju direkt efter intervjutillfället. Efter varje genomförd intervju samt när transkriberingen var färdig fördes en gemensam diskussion om vad som hade sagts under intervjun samt intressanta teman, mönster och begrepp som hade uppstått under intervjun. Bryman (2018) beskriver fler steg för att koda data vilket eftersträvades för att underlätta processen, ett av stegen var att tidigt börja koda sitt material för att kunna urskilja eventuella teman, begrepp och annan förståelse för sin data. Ytterligare en fördel med att börja koda tidigt är att undvika att materialet känns överväldigande när samtlig data är insamlad. Förutom att sätta igång med bearbetningen av datan tidigt lästes materialet igenom noggrant och en gemensam diskussion kring tankar som har väckts under läsningen fördes. Frågor som användes var exempelvis: Finns något speciellt tema? Hur kan det insamlade materialet tolkas? Något särskilt som väcker intresse? Därefter började ett individuellt arbete med att försöka urskilja begrepp, kategorier och teman i vårt insamlade material. Detta strukturerades sedan upp för att kunna kopplas till vårt teoretiska urval (Bryman 2018).

Bryman (2018) menar att kodning kan vara problematiskt, då kontexten förloras när varje textstycke kodas och analyseras. Ambitionen var därför att läsa igenom materialet ett flertal gånger innan anteckningar började föras i marginalen. Anteckningar syftade till att kunna urskilja begrepp, kategorier och teman. På det här sättet kunde det säkerställas att några felaktiga tolkningar gjordes eller att helheten missades i materialet. Det är att föredra att ha mycket anteckningar och noteringar som sedan struktureras och organiseras senare när man känner sig säkrare på sitt material (Bryman,2018). Kategorier, begrepp och teman som tidigt kunde urskiljas från intervjuerna var skam, anknytning, oro och trauma. Kategorierna som kunde urskiljas från intervjuerna var kategorier som gick att urskilja genom inläsning på ämnet och tidigare kunskapsläge.

3.6 Metodens begränsningar

Tidigare under avsnittet semistrukerande intervjuer diskuterat förtjänsterna med metodvalet, medan detta avsnitt kommer fokusera på metodens begränsningar.

Bryman (2018) redogör för de personliga åsikter och känslor som genomgående finns med hos forskarna under en studie. Dessa åsikter och känslor kan även uppstå när som helst under processen, framförallt i kvalitativa metoder. Under den kvalitativa studiens gång så påverkar även intervjupersoner ens känslor och åsikter. Vidare kan forskaren på förhand bestämma vad som är positivt och negativt i förhållande till vad studien syftar till att undersöka, utifrån egna värderingar och åsikter. En medvetenhet har eftersträvas gällande att vi själva bär med oss personliga erfarenheter som kan påverka åsikter och känslor, både i mötet med intervjupersoner men också när materialet analyseras.

En begränsning med att genomföra semistrukturerade intervjuer enligt Ahrne och Svensson (2015) är att datan kan vara svår att analysera och ta lång tid att strukturera. Erfarenheterna från denna studien i arbetet med att transkribera och läsa igenom materialet går i linje med detta. Arbetet med transkribering har varit omfattande och det finns möjlighet att det har påverkat analysen. Om mer tid eller resurser hade funnits hade eventuellt andra teman, alternativt en djupare analys kunnat urskiljas.

En begränsning har upplevts i vad Aspens (2011) hänvisar till som maktobalans. Begreppet innebär att forskaren kan påverka intervjupersonens svar under intervjun, enbart med sin närvaro och agerande. Bryman (2018) pratar i liknande termer om att det är viktigt att tänka på sitt agerande under intervjun, en balans i att inte prata för mycket om sig själv med intervjupersonen. Samtidigt är det relevant att inte bemöta varje svar med tystnad då det kan tolkas av intervjupersonen som att hen har svarat fel. Vidare menar Aspens (2011) att forskaren i sin roll som intervjuare har en makt som är nästan omöjlig att undvika. Det forskaren kan göra är att reflektera kring denna obalans samt skapa en atmosfär som underlättar samtalet. Med detta i

åtanke har försök gjorts att vara förberedda inför eventuell obalans och samtidigt ha en ödmjukhet inför det intervjupersonerna valde att berätta..

Ytterligare en nackdel som har upplevts är hur tidskrävande och stundtals svårt det har varit att hitta intervjupersoner som vill ställa upp, trots tillgänglighet till fältet. Det har varit tidskrävande att hitta intervjupersoner, vilket kan ha tagit fokus från andra delar som behövts göras. I efterhand kom insikten att arbetet med att kontakta intervjupersonerna borde startat tidigare i processen, för att säkerställa att de vill medverka samt för att bespara tid.

3.7 Litteratursökning

För att få tillgång till litteratur i problemformulering och en allmän ingång i ämnet, har en stor del av genomsökningen skett via Lunds universitets databas LUBsearch. Kombinationer på olika sökord på både svenska och engelska har genomförts, för att få tillgång till så mycket litteratur och forskning som möjligt. Exempel på sökord och kombinationer av sökord som har använts är “våld i nära relation”, “domestic violence parenting”, “domestic violence mother child”, “våld i nära relation föräldraskap”, “domestic violence mental health”. Information och statistik från statliga myndigheters hemsidor, exempelvis Socialstyrelsen och Brottsförebyggande rådet har även hämtats. Till teoriavsnittet har böcker från bibliotek mestadels använts.

4.0 Teori

Under detta avsnitt kommer de valda teorierna för studien presenteras. Som teoretiskt utgångspunkt har skam, trauma och anknytning används. De valda teorierna kommer att tillämpas på den insamlade empirin. Detta för att belysa och uppmärksamma hur intervjupersonerna tolkar att kvinnors föräldraskap kan påverkas efter att ha lämnat en våldsam relation.

4.1 Skam

Skam och stolthet är de emotioner som påverkar en individs självkänsla och sociala samspel mer än någon av de andra grundemotionerna (Scheff och Starrin, 2015). Detta eftersom skam har många fler sociala och psykosociala funktioner än andra emotioner. Framförallt eftersom den är fundamental för vårt samvete och moraliska känsla. Skammen är den moraliska kompassen. Begreppet skam spelar även en central roll i regleringen av andra uttryck och emotioner. Rädsla, sorg eller kärlek kan undanhållas för en rädsla att skämmas över mottagandet. En rädsla uppstår för att skämmas och därmed skapar skammen mer skam. Skammen tar över de andra känslorna så mycket att de nästan trängs bort (Ibid). Enligt sociologen Charles Horton Cooley kan skam förstås genom att individen ser sig själv genom andras perspektiv, vidare delas skam upp i tre perspektiv: föreställningen om hur en framställas för andra personer, föreställning om andras bedömning samt en självkänsla som stolthet eller förödmjukelse. Därmed spelar föreställningen om andras bedömning stor roll (Ibid). Kvinnor som lever i en destruktiv relation kan därmed känna en stark känsla av skam eftersom de ser sig själva genom våldsutövarens uppfattning av dem. Enligt Scheff och Starrin (2015) kan skam delas upp som både konstruktiv och destruktiv. Den konstruktiva skammen värnar om goda sociala relationer, den varnar för att göra sådant som kan skada de sociala banden. Den destruktiva skammen uppstår vid utsatthet för förödmjukelse och kränkningar. Skammen som uppstår då göms undan och kan leda till två olika konsekvenser, antingen våldsamheter eller psykiskt ohälsa. Kopplat till våldsamma relationer kan mönster urskiljas av destruktiv skam som både den utsatta och förövaren besitter. Där den utsatta kan

utveckla en psykisk ohälsa av att skämmas hela tiden för det hen blir utsatt för, medan våldsutövaren utövar skamlöshet genom att inte känna gränser eller respekt.

4.2 Anknytningsteorin

Det här avsnittet är ämnat att förklara Bowlbys teori om anknytning. Bowlbys teori syftar till att förklara hur en persons anknytning till sin/sina anknytningspersoner påverkar personens senare liv, relationen till andra människor, hantering av känslor samt det psykiska måendet (Perris, 2003). Bowlby talade om anknytningspersoner vilket i praktiken handlar om den personen som fungerar som en mor för barnet. Anknytningsfiguren är den person som vårdar och ser efter barnet. I de flesta fallen är det den biologiska modern som är anknytningspersonen för små barn men det kan av olika anledningar vara någon eller några andra som tar hand om barnet och som barnet i sin tur knyter an till (Perris, 2003).

Perris (2003) skriver om olika anknytningsstilar som har identifierats av Mary Ainsworth. Den första är trygg anknytning vilket innebär att barn möter sin moder på ett hälsosamt sätt. När modern lämnar rummet infinner sig ett obehag hos barnet som går över och barnet kan fortsätta leka. När modern kommer tillbaka hälsar barnet och barnet får tillfällig tröst vid behov. Otrygg-undvikande anknytning handlar om att barnet visar tydlig separationsprotest om modern lämnar. Vidare så ignorerar barnet sin moder vid återförening. Vid en otrygg-ambivalent anknytning uppvisar barnet uppenbara besvärade känslor vid separation från modern. Barn med den här anknytningen söker kontakt men avvisar även modern genom att vända sig bort, gnälla och slå bort leksaker som sträcks fram. De är även svårtröstliga vid återförening med moder. En trygg anknytning mellan anknytningspersonen och barnet kräver att barnet får en trygg bas med kärlek, bekräftelse, stimulans och uppmärksamhet. Motsatsen kan ge barnet störningar i senare ålder och kommer att påverka hur barnet möter sin omvärld samt hur barnet uppfattar sig själv och andra. En trygg anknytning och trygg bas innebär att anknytningspersonen är lyhörd för barnets känslor och behov, emotionellt tillgänglig och konsekvent i sitt bemötande gentemot barnet (Perris, 2003). Vilken anknytningsstil ett barn får beror på hur anknytningspersonen som vårdar barnet bemöter barnets känslor och behov.

Barnet utvecklar olika arbetsmodeller för att möta sin omvärld och människor, vilken arbetsmodell barnet utvecklar beror på vilken anknytning hen har haft till sin anknytningsperson. Vilken typ av anknytning barnet utvecklar gentemot sin anknytningsperson, påverkar hur barnet hanterar känslor, relationer till andra människor samt hur barnet uppfattar sin omvärld (Perris, 2003).

4.3 Trauma

Cajvert (2018) skriver om trauma, vad det innebär och vad det kan få för konsekvenser för individen. Trauma innebär att en person har blivit utsatt för eller i vissa fall bevittnat smärta, skräck, ett hot eller våld där möjligheterna att fly eller undvika situationen är små. Trauma handlar om smärta, skräck, hot och våld som upplevs som överväldigande för individen. Individer som upplever traumatiska situationer kan bli känslomässigt avstängda eller överväldigade vilket i sin tur kan påverka personens förmåga till att försvara sig, hantera situationen eller påverka den. Flertal funktioner i kroppen kan aktiveras hos en person som upplever trauma, fysiologiska likväl som psykiska. Att utsättas för eller bevittna trauma kan ge långvariga konsekvenser för individen. Känslor, uppfattningar, minnen och relationer till andra är några saker som tillhör vanliga och djupgående förändringar för många personer. Det är inte ovanligt att en traumadrabbad person är vaksamma mot sin omgivning och även lättirriterad. En traumatisk situation kan medföra isolering, skam och avtrubning känslomässigt för många vilket kan vara svårt att hantera utan professionell hjälp (Ibid).

Cajvert (2018) pratar om typ I och typ II trauma. Har en person blivit utsatt för enstaka traumatiska händelser handlar det om typ I trauma. Upprepade traumatiska situationer klassas som typ II trauma. Hur en person sedan hanterar de traumatiska upplevelserna bedöms utifrån deras stabilitet och kapacitet. Typ II A handlar om att en person har en förhållandevis stabil bakgrund vilket underlättar när personen ska särskilja de olika traumatiska situationerna personen blir utsatt för och även sina reaktioner. Vidare har individerna en stabil bakgrund men de har förlorat återhämtningsförmågan vilket de kan få hjälp med genom terapi. Typ II B

handlar om att en person har utsatts för många överväldigande traumatiska situationer som personen har svårt att särskilja och bearbeta. Många klienter med typ II B trauma har erfarenhet av trauma sedan tidig barndom.

Trauma kan innebära ett flertal konsekvenser för individen. För många personer kan situationer som liknar den traumatiska situationen återuppliva känslor och reaktioner som skräck och rädsla. Många individer vill undvika att hamna i situationer som triggar gamla känslor och reaktioner vilket kan medföra isolering, olika beroenden och ett allmänt fattigt socialt liv. Minnesförlust och sömnproblem är inte ovanliga konsekvenser för många traumadrabbade personer. Överväldigande känslor kan påverka minnesförmågan och sömnen, eftersom personen inte upplever svårigheter med släppa kontrollen och vill inte riskera att återuppleva känslor och minnen genom drömmar. Traumadrabbade personer får i många fall svårt att leva ett liv under stabila omständigheter genom trygga sociala relationer och framtidsplaner. Känslor av övergivenhet, ensamhet, skam och skuld är väldigt vanligt hos individer som utsatts för trauma. En person som har upplevt trauma riskerar även att få en försämrad fysisk hälsa på grund av all psykisk påfrestning. Speciellt utsatta är personer som har upplevt trauma i en nära relation på grund av sveket som det innebär att bli utsatt av en närstående. Upprepad utsatthet för trauma kan resultera i allvarliga fysiska besvär, exempelvis somatiska sjukdomar, cancer, samt missbruk av droger och alkohol (López-Martinez et.al. 2018).

5.0 Resultat och analys

Detta avsnitt syftar till att koppla det insamlade material till de valda teorierna samt kunskapsläget. För att ge en tydlig struktur kommer analysen att delas in i underkategorier. För en djupare förståelse och för att förtydliga materialet som framkommer i analysen kommer empirin integreras genom citat och förklaringar från intervjupersonerna i de olika rubrikerna. Material från samtliga sju intervjupersoner kommer att presenteras i kommande avsnitt. Under intervjuerna har tre teman tagits upp, relationen mellan kvinnan och barnet efter att ha levt i våld i nära relation, hur kvinnors föräldraskap kan påverkas samt hur livet efter den våldsamma relationen kan se ut. Utifrån dessa teman har intervjupersonerna fått ett antal frågor att besvara, vilket har skapat den insamlade empirin.

5.1 Faktorer som kan påverka föräldraskapet

5.1.1 Skam

Enligt tidigare forskning är ungefär en tredjedel av mammor och barn oense om barnet har upplevt våld i hemmet, då mammorna har en tendens att underdriva barnets utsatthet för våldet som föregår (Grip, 2012). Nästintill alla intervjupersoners utsagor vittnar om detta. En intervjuperson förklarar att det är vanligt att mammorna tänker att “det är inte så farlig” för att kunna hantera sin skam kring vad barnen har blivit utsatta för. Samma intervjuperson berättar om hur mammor försöker dölja våldet och vad barnen bevittnar. Några av intervjupersonerna menade att inte inse hur mycket våldet har påverkat barnen är en begränsning för föräldraförmågan. En begränsning genom att barnet har påverkats och bevittnat mer än mamman inser eller vill erkänna, vilket gör det svårt att agera och möta barnets behov därefter. Vissa kan förneka, eller helt enkelt inte vara medvetna om barnens utsatthet, och komma till insikt senare vilket i många fall gör kvinnan ångestfylld, skuldbelagd och ledsen. En av våra intervjupersoner sade följande.

“De har lagt en matta över det, det har varit en dimma. Mamma ska dölja men barnen vet, de ser, de förstår och anar vad som pågår.”

Våra intervjupersoner pratade mycket om skam och dess betydelse för kvinnans föräldraskap och relationen till barnet. Samtliga intervjupersoner förklarade att kvinnorna ofta har svårt att erkänna hur påverkade och utsatta barnen har blivit då det medför jobbiga insikter och känslor, framförallt känslor av skam. Istället för att erkänna hur våldet har påverkat barnen menar våra intervjupersoner att vissa kvinnor försöker hantera sina skamkänslor genom överkompensation i föräldraskapet. Överkompensation genom att vara kärleksfull, väldigt tillmötesgående samt ha svårt för att säga nej. En intervjuperson berättade att genom att kvinnan börjar prata om vad som har hänt kan ibland innebära att erkänna att kvinnan själv har varit våldsutövare, vilket kan innebära mycket skam och ångest. Kvinnan kan ha varit våldsutövaren för att skydda barnen, för att om våldsutövaren slår är hans slag hårdare. Samma intervjuperson förklarade att kvinnan även kan ta efter andra dysfunktionella beteenden och regler gentemot barnet som våldsutövaren har. Kvinnan är i många fall så nedbruten att det inte finns ork för att säga ifrån eller gå emot våldsutövarens beteende. En annan anledning till att kvinnan följer våldsutövarens beteende och regler menade intervjupersonen är för att upprätthålla någon form av “dysfunktionell harmoni”, att gå emot våldsutövarens regler innebär i många fall mer konflikter och mindre harmoni.

Cajvert (2018) skriver att skam, skuld och känslor av ensamhet och övergivenhet kan vara konsekvenser av att ha blivit utsatt för något traumatiskt. Trauma handlar om smärta, skräck, hot och våld som upplevs som överväldigande för individen. En traumatisk situation och dess konsekvenser kan vara svårt att hantera utan stöd från omgivningen. Två av våra intervjupersoner poängterade vikten av att prata med anhöriga om situationen samt att ha ett stabilt socialt nätverk. Detta för att lättare kunna hantera de känslor som uppstår, för att minska känslor av skam och skuld samt för att lättare kunna gå vidare. Kvinnan kan känna skuldkänslor över vad som har hänt och dessutom skämmas över situationen inför andra. Utifrån intervjupersonernas svar ses skam och skuld som en del av en ond cirkel för kvinnan. Flera intervjupersoner förklarade även att många kvinnor känner att de är ensamma i sina känslor och

vad de har varit med om, vilket kan göra de distanserade från omgivningen. Skammen och skulden kan skapa en social isolering, som exempelvis svårigheter med att upprätthålla sociala relationer och att aktivt delta i samhället. Enligt Scheff och Starrin (2015) kan flera känslor undanhållas för en rädsla att skämmas över mottagandet från omgivningen, däribland ångest och rädsla. Det författarna, och även intervjupersonerna, menar är att det kan vara svårt att prata om sina erfarenheter och känslor med andra på grund av skammen vilket kan förstärka skamkänslorna och dess konsekvenser ytterligare, som exempelvis social isolering. Det här menar intervjupersonerna påverkar föräldraskapet och relationen till barnet. Att kvinnan har skuldskänslor och distanserar sig från omgivningen gör att barnet och kvinnan riskerar att få ett fattigt socialt liv och ett liv utanför samhället.

Självkänslan påverkas även då skam kan uppstå genom att se sig själv genom andras ögon (Scheff & Starrin, 2015). Om kvinnan ser sig själv genom våldsutövarens ögon tenderar det att ha en enorm påverkan på hennes självkänsla, både som mamma och individ. En intervjuperson förklarade svårigheterna kvinnorna kan känna i sin föräldraroll, om kvinnorna länge blivit kontrollerade och påverkade av våldsutövaren. Om våldsutövaren specifikt riktar in sig på att få kvinnan att skämmas för hennes mammaroll, kan det innebära negativa konsekvenser för relationen med barnet. Detta för att kvinnan ser sin mammaroll genom våldsutövarens ögon och skäms vilket kan få nedbrytande konsekvenser för kvinnans roll som individ och mamma. Intervjupersonen menar att det för vissa kvinnor innebär att börja bygga upp sin självkänsla igen och lära sig leva på nytt. Har en kvinna blivit kontrollerad och utsatt för våld länge kan det även vara svårare att lämna på grund av de nedbrytande konsekvenserna samt för att kvinnan kan känna att hon behöver bekräftelsen som kontrollen innebär från våldsutövaren. På det här sättet blir det en ond spiral, kvinnan är nedbruten och behöver bekräftelsen från våldsutövaren samtidigt som skamkänslorna förstärks av situationen vilket gör att kvinnan egentligen vill lämna. Ytterligare en konsekvens av det här berättade våra intervjupersoner är att kvinnan i många fall går tillbaka till våldsutövaren. Kvinnan kan i många fall känna sig osäker i sin roll som mamma, i sina känslor, samt i samhället i stort vilket gör att kvinnan återvänder till

våldsutövaren. Den onda spiralen förstärks och försvårar situationen för kvinnan och barnet. Intervjuperson två förklarar.

“Skammen och skulden blir ytterligare en anledning till varför det blir svårt att lämna, får då känner hon sig ännu mindre, ännu sämre och ännu mer värdelös och då behöver hon den bekräftelsen av våldsutövaren. Det blir som en ond spiral, hon känner sig dålig på grund av att hon är i relationen men hon behöver samtidigt den bekräftelsen av den som utövar våldet.

Skammen och skulden förminskar hennes självkänsla.”

Ytterligare något intervjupersonerna tog upp som en viktig faktor för föräldraskapet och relationen till barnet är kvinnans förmåga att hantera exempelvis skam, samt vilken bakgrund kvinnan har att falla tillbaka på. En person med en trygg bakgrund och som har verktyg för att hantera den psykiska påfrestningen har bättre förutsättningar för att hantera konsekvenserna av våldet, exempelvis skuld och skamkänslorna. Det här tar även Cajvert (2018) upp i sin bok, trauma typ II A handlar om att en person har en förhållandevis stabil bakgrund vilket underlättar när personen ska särskilja de olika traumatiska situationerna personen blir utsatt för och även sina reaktioner. Det här går i linje med Katz (2015) avhandling där författaren tar upp att mammans barndom påverkar återhämtningsförmågan och förmågan att hantera konsekvenserna av våldet och relationen till barnet. En av våra intervjupersoner belyser detta.

“Beroende på vad man har i bagaget sen innan. Finns ju de som har otroligt trygga barndommar sen råkar de träffa fel man och har ett helvete i några år, och det sätter ju naturligtvis spår men de har ju något att falla tillbaka på. Och det sociala nätet man har att gå tillbaka till, familj och sen dom som bara har upplevt skit i hela sitt liv de har liksom allting att läka. Individuellt skulle jag vilja säga.”

5.1.3 Trauma

Ytterligare en faktor som anställda och volontärer på kvinnojourerna ansåg påverkade föräldraskapet var traumat som flertal mammor och barn genomlevt. De flesta intervjupersonerna vittnade om traumatisering och de olika sätt det kan uttrycka sig på både för mamma och barnen samt deras relation. Intervjupersonerna poängterade dock att situationen och konsekvenserna av våld är individuella för alla kvinnor. Det innebär att alla kvinnor har olika verktyg och förutsättningar för att hantera olika känslor och konsekvenser av våldet, även omfattningen av våld och typen av våld är avgörande för om en kvinna blir traumatiserad. Dock menade många av våra intervjupersoner att flertal av kvinnorna de möter är traumatiserade. Cajvert (2018) skriver att posttraumatisk stressyndrom är en vanlig konsekvens när en person har blivit utsatt för ett trauma vilket bland annat innebär att en person återupplever händelserna, är extra lättskrämmd, isolerar sig samt har en negativ bild om andra och sig själv. Posttraumatisk stressyndrom kan pågå under lång tid och innebära stora konsekvenser för den fysiska och psykiska hälsan, exempel på konsekvenser är sömnsvårigheter, minnesförlust och huvudvärk. Detta går i linje med vad intervjupersonerna förklarade att konsekvenserna kan vara för de kvinnorna som har levt under trauma. I en av intervjuerna framkom det att flashbacks är vanligt efter relationen, vidare förklarade intervjupersonen att flashbacksen är som en film i huvudet som inte går att stänga av. I samtliga intervjuer förklarade intervjupersonerna att det är vanligt med panikångest, depression och stress. Det här menade intervjupersonerna påverkar föräldraskapet genom att kvinnan har svårt för att vara närvarande, aktiv och tillmötesgående mot barnet. Även fobier kan förekomma om den enskilde har blivit utsatt för något särskilt traumatiskt. Det här får en större påverkan på relationen till barnet då kvinnan, enligt en intervjuperson, kan överföra fobier och rädslor på barnet. Tidigare forskning visar att tio månader efter att en våldsam relation tagit slut, kunde många kvinnor fortfarande bära på ett trauma och känna en fara för sina liv (Salcioglu et.al., 2017). Vissa av våra intervjupersoner menade dock att traumat kan föra kvinnan och barnet närmare varandra då de får ett starkare band och att det därmed inte behöver påverka relationen till barnet negativt. Intervjuperson tre förklarar traumat som både mamma och barn kan känna.

“Båda är traumatiserade, det måste man utgå ifrån. Mamman kan ha mycket med sig själv att göra till att börja med, oro och så vidare, och kan behöva stöttning från oss med det. Men samtidigt kan vi också se banden blir tätare, i och med att de har gått igenom trauma tillsammans.”

Det finns olika typer av våldsformer som en kvinna kan bli utsatt för. Alla våldsformer är nedbrytande på sitt sätt och intervjupersonerna berättade att kvinnorna var rädda för varierande saker och att vardagen påverkades på olika sätt, beroende på vilket våld hon blivit utsatt för. Exempelvis kunde trauma från det fysiska våldet yttra sig i en oro för höga ljud. Cajvert (2018) skriver att det inte är ovanligt att en traumadrabbad person är väldigt vaksam mot sin omgivning och även lättirriterad. Många individer vill undvika att hamna i situationer som triggar gamla känslor och reaktioner vilket kan medföra isolering och ett allmänt fattigt socialt liv. Några av våra intervjupersoner pratade om hur svårt det kan vara för kvinnorna att känna tilltro till samhället och människorna i. Det kan därmed medföra begränsningar i relationen mellan mamma och barn, eftersom de båda har bristande kontakt med sitt nätverk och kan därmed uppleva en isolering. Intervjuperson ett sade följande om kvinnans rädsla för att röra sig i samhället.

“En sak som ofta glöms bort är ofta hur deras fysiska area/område där de rör sig är begränsat oavsett vad det är för våld det är det har blivit utsatt för. De vill inte handla på vissa ställe, vill inte gå till vissa platser, rädda för att röra sig i stan, jag skulle säga rörelsemönster efter att ha lämnat relationen påverkas i stor utsträckning på grund av rädslor. En bristande tilltro till samhället i stor utsträckning.”

Många av våra intervjupersoner poängterade även att det psykiska våldet är det som får störst konsekvenser på kvinnors välmående och att alla olika våldsformer innebär psykiskt våld på något sätt. Vidare berättade de att det är sällan en person utsätts för endast ett typ av våld, i de allra flesta fall är kvinnan utsatt för flera olika typer av våld. Allt våld innebär att begränsas och

att tryckas ner, vilket några intervjupersoner menar påverkar föräldraskapet då kvinnan har så mycket att ta itu med i sig själv för att kunna vara närvarande, kärleksfull och aktiv som förälder. Trots att viljan finns att vara en bra förälder så har traumat i många fall påverkat kvinnan enormt mycket psykiskt och fysiskt vilket blir en begränsning. En av våra intervjupersoner sade följande.

“Föräldraskapet påverkas på grund av konstant stress, oro, rädsla, en beredskap vilket påverkar föräldraskapet på olika sätt. Svårt att hitta tid till sina barn, vara närvarande psykiskt. Stress vilket påverkar ork, tålamod och att möta ditt barn på ett bra sätt. Svårt att prioritera föräldraskapet på grund av den destruktiva relationen”

Att det psykiska våldet är det som påverkar kvinnor mest förklarade våra intervjupersoner är för att det är direkt nedbrytande och att det inte alltid går att ta på. Det kan vara stämningar hemma och konstant hackande som med tiden är destruktivt att leva med. Det är inte ovanligt att de som blir utsatta för psykiskt våld stannar i relationen längre då det inte är lika konkret som exempelvis fysiskt våld. När en kvinna blir utsatt för fysiskt våld blir hon ofta medveten om situationen snabbare och vad både hon och barnen blir utsatta för. Gällande psykiskt våld kan det vara svårare för kvinnan att inse problematiken då våldet inte alltid är lika uppenbart och konkret. Vidare förklarade en intervjuperson att det psykiska våldet påverkar föräldraskapet och relationen till barnet mer än de andra formerna av våld. Följande citat förklarar på vilket sätt psykiskt våld kan vara nedbrytande.

“Det fysiska våldet, det är det inte det som ger ärr. Det är nästan 99 procent, om inte alla, som säger att ”jag kan ta en slag vilken dag som helst, det är psykiska våldet som skadar”. För då tror man på en självbild som han (våldsutövaren) har tryckt in i dig och den måste man jobba på. För nu ska kvinnan komma ut och vara mamma och tro på sig själv, och man ska pusha sina barn att tro på sig själv och då måste man påminna sig själv att man inte är värdelös. Men då känns det som att man har misslyckats med någonting för hans ord ekar i huvudet ”du klarar dig inte utan mig” och ” du är misslyckad”.”

Det är väldigt individuellt hur kvinnorna reagerar på att leva i en våldsam relation, det visar både svaren från intervjupersonerna och tidigare forskning. Oberoende hur ett trauma kan uttrycka sig

eller om kvinnan inte bär på något trauma, kunde det urskiljas i intervjuerna att de känslor som uppstår av en våldsam relation kan ge konsekvenser för föräldraskapet. Enligt Bannier (2017) kan trauma och posttraumatisk stressyndrom hos en förälder innebära en negativ effekt på barnets psykologiska välmående och möjligheter till att upprätthålla ett normalt socialt liv. Cajvert (2018) poängterar att en traumatisk situation kan bland annat skapa skam och känslomässig avtrubning för många vilket kan vara svårt att hantera utan professionell hjälp. För att hantera alla känslor kring sitt föräldraskap och att ha lämnat relationen berättar intervjuperson sju hur samtalen kring ett eventuell traumat kan se ut.

“Våra samtal är oasen där man bara får vara sig själv, man får hänga av sig mammarollen och frurollen och allt annat, och berätta, gråta och släppa, berätta igen, igen och igen. Det är många som pratar om flashbacks, det är som en film du aldrig kan pausa och den filmen följer med så att det är som att de fortfarande är kvar i det hela och man måste bygga upp dem på nytt.”

5.2 Konsekvenser för relationen mellan mamma och barn

5.2.1 Föräldraförmåga och anknytning

Att relationen mellan mamman och barnet påverkas efter att ha blivit utsatta för våld var något alla våra intervjupersoner var överens om. Huruvida relationen påverkas negativt, positivt, om den förstärks eller försämras var dock något våra intervjupersoner hade olika uppfattningar om. En intervjuperson förklarar att anknytningen kan påverkas till det sämre då mamman ska vara barnets trygga punkt, men har inte klarat av det på grund av omständigheterna. Andra intervjupersoner berättade att barnet och mamman kommer ur våldet och blir starkare tillsammans, exempelvis intervjuperson två som förklarade att känslor av att mamman och barnet har överlevt något svårt tillsammans, vilket stärker tilliten i deras relation. Ovan meningsskiljaktigheter överensstämmer med tidigare forskning. I Ateah et.al. (2016) artikel menar författarna att mamman kan kompensera för de tidigare upplevelserna genom att vara väldigt kärleksfull och tillmötesgående gentemot barnet vilket innebär att anknytningen stärks. I linje med ovan artikel berättar intervjuperson fyra hur viktigt det är att anknytningen är stark

redan under barnets tidiga levnadsår, för då går det att hitta tillbaka till den oavsett traumatiska händelser. Bowlbys teori om anknytning syftar även till att poängtera att barnets första levnadsår är de viktigaste för en att forma en trygg anknytning (Perris, 2003). Det finns forskning som bland annat Huth-bocks et.al. (2004) artikel som framför motsatsen. Författarna menar att våldet präglar föräldraskapet och anknytningen, de konsekvenser och känslor som uppstår hos kvinnan påverkar hennes förmåga att möta och ta hand om sitt barn. En intervjuperson berättar utifrån sina erfarenheter att hen kunde se att anknytningen påverkas negativt av att ha levt i våld.

“Det är absolut så att anknytningen påverkas. Mina föräldrar är dem som ska vara trygga punkter, så barnet kan ha en bra relation med pappan men vet samtidigt att pappa slår mamma.

Det blir ett jättestort svek och någonting som påverkar anknytningen. Även åt andra hållet, mamma som ska vara min stöttepelare ska vara den starka och hon är inte den starka längre.”

Perris (2003) skriver att grunden för en trygg och stark anknytning är att anknytningsfiguren bland annat är närvarande, har en förmåga att bemöta barnets känslor samt konsekvent i sitt bemötande för att barnet ska känna trygghet gentemot sin vårdnadshavare. De intervjupersoner som menar att anknytningen påverkas negativt efter att ha levt i en våldsam relation trycker på att mamman har svårt att vara just närvarande, ta sig tid för sitt barn samt vara aktiv då den destruktiva relationen tar en väldigt stor plats känslomässigt för mamman. En av våra intervjupersoner förklarar det på följande sätt.

“Anknytningen kan påverkas, mycket annat som tagit fokus så som stress, oro, rädsla och skräck vilket gör att det är svårt att se barnens behov. Ofta förstår man det men kan vara svårt att agera.

Ens egen situation gör det svårt att sätta sig in i någon annans.”

I linje med Ateah et.al. (2016) forskning ställde sig några intervjupersoner tveksamma till att anknytningen ska påverkas negativt och att relationen mellan mamman och barnet därmed försämras på grund av våldet och situationen de har befunnit sig i. Intervjupersonerna beskrev att mamman i många fall försöker överkompensera för vad de har utsatt barnen för genom att vara

väldigt tillmötesgående, kärleksfulla och genom att sätta barnet i första rummet. En intervjuperson menade att om kvinnan har självinsikt så vill hon i allra flesta fall förändras och överkompensera för tidigare erfarenheter. Hen menade att det är problematiskt om en kvinna inte inser problematiken och därför inte vill/har förmågan att förändra sitt föräldraskap. Följande citat ger en beskrivning.

“Alla erfarenheter påverkar oss vilket påverkar relationen till barnet och föräldrarollen men det kan leda till något positivt också. Erfarenheter gör att man vill förändras. Vanligt att man vill överkompensera för dåliga erfarenheter vilket gör att man vill lyssna och se barnen, få de att känna sig trygga och lyssnade på.”

En konsekvens av att kvinnorna vill överkompensera och vara tillmötesgående gentemot barnet beskrev våra intervjupersoner är att sätta gränser. Delvis för att orken inte riktigt finns hos kvinnorna efter allt de har behövt genomlida, för att undvika konflikter men också för att vara en så snäll mamma som möjligt. Tre intervjupersoner förklarade att kvinnan är i behov av en lugn miljö utan konflikter efter att ha lämnat en våldsam relation. Både bristande ork och problem med gränssättningar kan kopplas till Cavjerts (2018) teori om trauma. Många som upplevt traumatiska händelser vill som en försvarsmekanism undvika att hamna i situationer som triggar gamla känslor och reaktioner. Ofta kan konflikter oavsett med vem, vara en situation som triggar kvinnorna. En av våra intervjupersoner menar att det är i undvikandet av triggers problem med gränssättningar börjar. Samma intervjuperson förklarar hur kvinnorna kan tänka kring gränssättningar.

“Konsekvenser i relationen till barnet kan vara att barnen styr mycket, svårt med gränssättning, svårt att vägleda barnet. Man vill vara en snäll och kärleksfull förälder men det kan gå för långt och inte vill utsätta barnen för ett nej eller för att man inte orkar.”

Något som också har stor betydelse för hur barnets anknytning och relation till mamman ser ut efter relationen, enligt våra intervjupersoner, är kvinnans individuella förmåga att hantera stress och andra känslor som kommer med en våldsam relation. I Katz (2015) avhandling kritiserar

anknytningsteorin på dessa grunder, det handlar inte enbart om anknytningen mellan mamma-barn utan även om den anknytningen som mamman själv fick som barn och därmed hennes verktyg att hantera livet. Många av våra intervjupersoner förklarade att hur anknytningen påverkas även beror på hur gammalt barnet är samt hur länge våldet har pågått. Perris (2003) skriver att det är ett barns första levnadsår som är avgörande för anknytningen ska komma att utvecklas, att ett barn får en trygg bas skapar starka och bättre förutsättningar för att barnet ska utveckla ett tryggt anknytningsmönster och ett tryggt inre känsloliv. Ett barn har ett behov av fysisk närhet, få sina känslor bekräftade samt en reaktion på sitt beteende från anknytningspersonen. En av våra intervjupersoner förklara det på följande sätt.

“Det beror det på hur länge man har blivit utsatt för våld, vilket våld, hur mycket barnen har varit en del av det och upplevt samt hur tidigt det har börjat. Desto tidigare våldet har börjat desto svårare är det att reparera anknytning, de flesta menar ju idag att man kan reparera en trasig anknytning, men det finns ju också de som menar att det som händer vissa synapser i hjärnan går inte att, man kan hitta nya banor men man kan liksom inte skapa det som bara kunde skapas från början. Men vi ser ju, bland de som kommer till oss, till allra största delen så kan det ju bli mycket mycket bättre. Små barn har ett större behov av fysisk omsorg, ett större barn har andra behov.”

5.2.2 Den fysiska och psykiska hälsans påverkan för föräldraskapet

Att kvinnans psykiska hälsa påverkas efter att ha levt under våld i nära relation var alla våra intervjupersoner överens om. Trötthet, orkeslöshet, depression och panikångest var några av de psykiska symtom som våra intervjupersoner kunde urskilja hos många av kvinnorna de mötte. I vilken utsträckning kvinnans psykiska hälsa kan påverkas menade dock våra intervjupersoner är individuellt. Konsekvenser för den psykiska hälsan menade våra intervjupersoner kunde påverka föräldraskapet och relationen till barnet genom att mamman har svårt att vara närvarande och se barnet och barnets behov. Den psykiska hälsan hos mamman menade våra intervjupersoner påverkade relationen till barnet men även barnet direkt, genom att barnets mående riskerar att svikta när den lever med en förälder som lider av psykisk ohälsa. Folkhälsomyndighetens (2016) rapport *Förebyggande insatser till barn med missbruk, psykisk ohälsa och våld* visar att barn till

deprimerade föräldrar, framförallt mammor, har en större tendens att själva bli deprimerade ifall rätt insats inte finns. Rapporten visar att rätt insats till kvinnan ger inte bara henne ett större välbefinnande, det kan även skydda barnet från en framtid med psykisk ohälsa. Cajvert (2018) tar upp de psykiska konsekvenser som individer kan uppleva efter ett trauma, där framkommer det bland annat att sömnproblem, minnesförlust och orkeslöshet är vanliga följder.. Lövestad (2019) skriver även i sin studie att kvinnor som har levt i våld i nära relation har en ökad risk för att bli deprimerade och må psykiskt dåligt jämfört med de kvinnor som inte har det. Det här stämmer överens med vad våra intervjupersoner berättade gällande konsekvenser för kvinnans psykiska välmående. Intervjuperson tre beskrev konsekvenserna för den psykiska hälsan på följande sätt.

“Panikattacker, ångest, depression, fobier, tvång, alltså hela skalan av de här mentala. Kroppen säger ifrån helt enkelt. Någonting har hänt och detta är inte bra för mig.”

López-Martinez et.al. (2018) förklarar hur ett trauma kan ge fysiologiska konsekvenser likväl som psykiska. Det här berättade även två av våra intervjupersoner som förklarade att kvinnan i vissa fall även kan få fysiska symtom på grund av den psykiska påfrestningen som våldet har inneburit, vilket kunde visa sig genom svår huvudvärk och värk i kroppen. Det här menar intervjupersonerna kunde påverka föräldraförmågan då mamman inte kunde vara lika aktiv och lekfull med sina barn. López-Martinez et.al. (2018) framför i sin artikel kopplingar hur traumatiska upplevelser kan kopplas till fysiska besvär. Den psykiska ohälsan påverkar den fysiska och vice versa. I studien framkommer det att kvinnor som upplevt våld i nära relation har en ökad risk för att lida av diverse somatiska och kroniska sjukdomar. Intervjuperson fyra berättade att de flesta kvinnorna som hen möter får problem med grov huvudvärk. Till en början är de extremt trötta och orkeslösa, även väldigt stressade, vilket senare kan utvecklas till psykosomatiska besvär som grov huvudvärk. En av våra intervjupersoner förklarar hur fysiska besvär kan påverka föräldraförmågan.

“Hur mycket man än anstränger sig så påverkar det såklart barnen man har inte en förälder som hoppar omkring som orkar vara aktiv. Det skapar en otrygghet hos barn när en förälder är sjuk och det tänker jag att det spelar ingen roll om det är en migränproblematik någon har eller om det

är värk som påverkar att kroppen säger nej eller panikattacker. Det blir ju en ond cirkel av allting.”

Sammanfattningsvis finns det tydliga kopplingar mellan de psykiska och fysiska besvären, ofta går de in varandra. En av våra intervjupersoner delar med sig av sin egen upplevelse av fysiska besvär i förhållande till sin mammaroll på följande sätt.

“Jag fick den här tarmsjukdomen som gjorde en enormt trött och bunden till hemmet, sen panikattacker på det, sen har jag haft väldigt mycket migrän och jag har ju alltid försökt vara en förälder där det inte märks och det har nog gått på många sätt men det går ju inte att komma ifrån att det har varit perioder där jag inte kunnat jobba heltid, för att jag var för trött och sjuk så att ekonomin har inte varit bra på grund av mina sjukdomar. Vi har inte gjort mycket aktiva saker.

Jag var alltid så trött.”

6.0 Diskussion

Syftet med denna studie har varit att undersöka hur anställda och volontärer på kvinnojourer upplever att kvinnors föräldraskap kan påverkas efter att ha lämnat en våldsamt relation. För att undersöka detta har det genomförts sju semistrukturerade intervjuer runtom Skåne. I detta avsnitt kommer fokuset ligga på att diskutera vad som framkom i resultatet och analysen i förhållande till syfte och frågeställningar. Vidare kommer förslag till framtida forskning ges.

Under studiens gång framkom det att skam är ett stort begrepp i förhållande till våld i nära relationer. Det intressanta med begreppet upplevde vi var spännvidden av hur det kan påverka kvinnorna i deras föräldraskap. Alla intervjupersoner nämnde skam utan att någon specifik fråga var centrerad kring begreppet, vilket vi tolkar som att skam och skuld är centralt i bemötandet av våldsutsatta kvinnor samt deras barn. Det framgår även i intervjuerna att en aspekt som blir tydlig i förhållandet mellan skam och föräldraskap är hur våldsutövaren kan rikta in sig på att få kvinnan att skämmas och må dåligt över hennes mammaroll, vilket kan påverka förhållandet till barnet även när våldsutövaren inte är kvar. Skammen är inte isolerad till kvinnan utan påverkar relationen till barnet.

I analys och resultat framgick det att flertalet kvinnor genomgår ett trauma när de söker hjälp på kvinnojourer, och att traumat riskerar att påverka föräldraskapet. Under intervjuerna, i enlighet med teorin kring trauma, framgår det att traumat kan yttra sig på flertal olika sätt. Vissa kvinnor upplever fysiska besvär som trötthet, orkeslöshet och värk medan andra har en problematik med mer psykiska besvär som depression, panikångest, social isolering och lättskrämdhet. Det är viktigt för kvinnan att yrkesverksamma uppmärksammar helheten med problematiken efter att ha i en våldsamt relation och inte isolerar konsekvenserna av våldet till exempelvis depression. Depressionen kan vara en konsekvens av att kvinnan är traumatiserad och därmed behöver behandlas utifrån traumatiseringen. Rätt stöd är viktigt för att kvinnan och barnet ska i förlängningen få en fungerande relation.

Samtliga intervjupersoner pratade om de olika våldstyperna i förhållande till hur framförallt kvinnan, men även barnet, kunde må efteråt. Flertal intervjupersoner nämnde att det psykiska

våldet sätter djupa spår, och att det psykiska våldet ofta ingår i de andra våldstyperna. Problematiken med det psykiska våldet är att kvinnorna blir väldigt nedbrutna samt att det ofta finns en osäkerhet kring vad de har blivit utsatt för, då det inte lämnar något ärr på samma sätt som exempelvis ett blåmärke. Det som framgick av vår empiri var att kvinnorna behöver professionell stöttning med deras psykiska hälsa efter att ha lämnat en våldsam relation för att kunna fungera i deras föräldraskap och för att vara en närvarande i relationen till barnet. Våra intervjupersoner framförde även vikten av att få hjälp med allt det praktiska som kommer med att lämna. Kvinnorna behöver snabbt kontakta olika myndigheter som exempelvis Arbetsförmedlingen, Skatteverket och även banken. Det här menade våra intervjupersoner är väldigt påfrestande om kvinnan exempelvis är orkeslös, trött och stressad vilket kan vara psykiska konsekvenser av våldet.

Anknytning kom att bli ett nyckelbegrepp i analys och resultat. Främst eftersom det inte finns någon enighet i hur anknytningen kan påverkas mellan barnet och mamman, varken i forskning eller bland våra intervjupersoner. Ena sidan menar att om det funnits en bra anknytning redan från början, så går det att hitta tillbaka till den trots de traumatiska upplevelser mamman och barnet upplevde. Andra sidan menar att barnen kan få en desorienterad anknytning av hemförhållanden då pappa slår mamma och mamma som ska vara en starkt är inte det. Hur anknytningen kan se ut och dess relevans för förhållandet mamma-barn beror på vilken ålder barnet befinner sig samt hur länge våldet har pågått, enligt våra intervjupersoner. Vi har strävat efter att förklara anknytning i förhållande till mammans förmåga att knyta an till sitt barn efter att ha blivit våldsutsatt. Där kunde flertal intervjupersoner berätta att kvinnorna som kommer till kvinnojourer ofta är så trötta, nedbrutna och upptagna med att få i ordning sitt liv, att hon kunde ha svårt att vara en närvarande mamma. Att vara närvarande förklarade intervjupersonerna är en central del i att ge en trygg anknytning till ett barn. Intervjupersonerna belyste dock att nästan alla kvinnor de möter strävar efter att vara en bra mamma till sina barn och att kvinnorna i de allra flesta fall sätter barnen i första rummet. I linje med våra frågeställningar och vårt syfte ser vi utifrån vår empiri att våldets konsekvenser för kvinnan påverkar relationen till barnet och kan därmed även påverka anknytningen till barnet. Vi anser att det är viktigt att belysa anknytningen för att kunna säkerställa att kvinnorna som lämnar en våldsam relation får den hjälp de behöver

så att barnet kan få en trygg relation till sin mamma. Det är viktigt att poängtera att anknytningen är till för barnen, för att kunna säkerställa att de växer upp till individer som kan hantera livet på ett hälsosamt sätt.

Under studiens gång framgick det att de psykiska och fysiska effekterna kan till stor del påverka föräldraförmågan hos kvinnorna. Exempelvis orkeslöshet, värk och depression är något som i högsta grad påverkar föräldraskapet då barn, framförallt små, behöver fysiskt omhändertagande. De större barnen behöver också närvarande föräldrar i form av emotionellt stöd och tröst. Vi såg att intervjupersonerna kunde urskilja både de fysiska och psykiska besvären som kvinnan kunde uppleva, samt hur det i förlängningen kunde påverka hennes föräldraförmåga. Exempelvis hur en depression kunde innebära att kvinnan var frånvarande gentemot barnet eller ha svårt med det praktiska, som att exempelvis komma ihåg kläder till barnets utflykt med skolan. Hur kvinnorna påverkas av att ha levt i våld i nära relation samt hur föräldraskapet och relationen till barnet påverkas poängterade alla intervjupersonerna var individuellt, vilket är viktigt att understryka. Under samtliga sju intervjuer berättade intervjupersonerna att konsekvenserna och följderna av våldet inte har ett mönster eller något som går att generalisera för alla kvinnor utan det är ett flertal faktorer som påverkar utfallet. Kvinnornas bakgrund, kvinnornas förmåga att hantera situationen, barnets ålder, hur länge våldet har pågått, typen av våld samt kvinnans sociala nätverk beskrev intervjupersonerna var faktorer som påverkar konsekvenserna av våldet. Intervjuperson ett förklarade att dessa faktorer påverkar om kvinnan kan ta till sig barnet helt, lite eller inte alls kunna ta till sig barnet och barnets behov.

Samtliga intervjupersoner pratade om den återhämtningsprocess kvinnorna går igenom. Även om den är väldigt individuell, kunde mönster urskiljas i processen. Det intervjupersonerna vittnade om var att många kvinnor först behövde "landa" i att ha lämnat relationen, för att sen mötas av en verklighet där det praktiska tar plats. Intervjupersonerna belyste att det praktiska exempelvis är att betala räkningar, ta kontakt med myndigheter och hitta boende. Kraft och energi är ofta en bristvara hos kvinnorna och när de praktiska tar upp mycket tankeverksamhet tenderar mammamollen att svikta. Fokuset på att både landa som kvinna och ta hand om det praktiska gjorde att kvinnorna kunde ha svårt med gränssättningar samt att vara närvarande vilket

påverkade relationen med barnet. Svårighet med gränssättningar kunde också bero på att mamma och barn var vana vid att våldsutövaren var den kontrollerande i familjen, det var han som satte gränser både för mamma och barn.

Under studiens gång framgick det att barnets perspektiv är väsentligt i förhållande till mammans föräldraskap. Framförallt på grund av anledningen att utan barnet finns det inget föräldraskap att förhålla sig till för kvinnan. Studien har syftat att undersöka kvinnors föräldraskap efter att ha levt i våldsam relation, trots detta har det varit oundvikligt att inte belysa vikten av barnets roll i förhållande till föräldraskap.

6.1 Förslag till framtida forskning

I samband med studien genomfördes en litteratursökning med tidigare forskning kring ämnet våldsutsatthet och föräldraskap. Den forskningen har huvudsakligen syftat till att undersöka hur mamman och barnen påverkas men även hur endast barn kan påverkas av att ha levt under våld. Syftet med denna studien har varit att belysa hur mamman som individ kan fungera i sin föräldraroll efter att ha blivit våldsutsatt. Inför framtida forskning ser vi en relevans att undersöka hur pappan kan fungera i sin föräldraroll efter att relationen har tagit slut, då mamman och pappans relation är över men att pappan i vissa fall fortfarande har en relation till barnet. Konsekvenserna av att barnet har bevittnat pappan som våldsutövare anser vi skapar en relevans för att undersöka hur barnet och pappans relation kan påverkas.

Ytterligare en viktig och intressant aspekt för framtida forskning är hur det kan se ut i familjer där mamman är våldsutövaren. Denna studien har ämnat att belysa hur föräldraförmågan för mamman kan se ut efter en relation där våld förekommit, då majoriteten av det som blir utsatta är kvinnor. Eftersom majoriteten av våldsutsatta är kvinnor finns det inte lika mycket kunskap kring de familjer där män och barn är utsatta för våld. Ifall våldet förekommer på ett annat sätt, eller ifall barnet förhåller sig annorlunda beroende på vilken förälder som är våldsutövaren, är två ämnen vidare forskning hade kunnat studera.

Referenslista

- A. Ateah, C., Radtke, H-L., M. Tutty, L., Nixon, K., Ursel., J-E., (2016). *Mothering, Guiding, and Responding to Children: A Comparison of Women Abused and Not Abused*. Intimate Partners Journal of Interpersonal Violence, Vol. 34, pp. 3107–3126
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0886260516665109?journalCode=jiva> (Hämtad 2019-11-11)
- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Aspers, Patrik (2011). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden..* Malmö: Liber
- Banneyer, K-N., Koenig, S- A., Wang, L-A., Stark, K-D., (2017) *A Review of the Effects of Parental PTSD: A Focus on Military Children*. Couple and Family Psychology: Research and Practice. Vol. 6, No. 4, pp. 275-280
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=16&sid=0462dc90-c171-4b19-a9d9-824e420dd4f8%40sessionmgr4006> (Hämtad 2019-11-13)
- Brottsofferjouren (2018). *Barn som upplever våld*.
<https://www.brottsofferjouren.se/fakta-om-brottsoffer/sarskilt-sarbara/barn-som-upplever-vald/>
(Hämtad 2019-12-19)
- Brown, Eleonor (2014) *Women and children's experiences of domestic violence*. Diss., The University of Warwick. http://wrap.warwick.ac.uk/64308/1/WRAP_THESIS_Brown_2014.pdf
(Hämtad 2019-11-15).
- Bryman, Alan. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. Uppl, Stockholm: Liber.
- Cajvert, Lilja (2018) *Att möta människor i trauma- Om ensamkommande unga*. Studentlitteratur.
- Grip, Karin (2012) *The damage done: children exposed to intimate partner violence and their mothers: towards empirically based interventions in order to reduce negative health effects in children*. Diss., Göteborgs Universitet
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/30153/5/gupea_2077_30153_5.pdf (Hämtad 2019-11-12)
- Huth-Bocks, A. C., Levendosky, A. A., Theran, S. A., Bogat, G. A. (2004) *The impact of domestic violence on mothers' prenatal representations of their infant*. Infant Mental Health Journal, 25, pp. 79–98. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/imhj.10094> (Hämtad 2019-11-11)

Katz, Emma (2015) *Surviving together: domestic violence and mother-child relationships*. Diss., University of Nottingham.

<http://eprints.nottingham.ac.uk/28456/1/FINAL%20Katz%20Thesis%2010.02.2015.pdf>

(Hämtad 2019-11-11)

López Martínez, Alicia E., Serrano-Ibáñez, Elena R., Ruiz-Párraga, Gema T., Gómez-Pérez, Lydia., Ramírez-Maestre, Carmen., Esteve, Rosa. (2018) *Physical Health Consequences of Interpersonal Trauma: A Systematic Review of the Role of Psychological Variables*. SAGE Journals (19), pp.305-322. (Hämtad 2019-12-15)

Lövestad, Solveig (2019). *Intimate partner violence, sociodemographic factors and mental health among population based samples in Sweden*. Diss., Göteborgs Universitet.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/58485/2/gupea_2077_58485_2.pdf. (Hämtad 2019-11-13)

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) (2018) *Uppbrottsprocessen*,

<https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/uppbrotsprocessen/>

(Hämtad 2020-01-05)

Perris, Carlo (2003) *Ett band för livet*, Natur och Kultur.

Salcioglu, E., Urhan, S., Pirinccioglu, T., Aydin, S (2017) *Anticipatory Fear and Helplessness Predict PTSD and Depression in Domestic Violence Survivors*. Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy, Vol. 9, No. 1, pp. 123-130

<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=e49c4920-e1ed-4425-a59c-8904687dfbac%40sdc-v-sessmgr01> (Hämtad 2019-11-13)

Scheff, Thomas J. & Starrin, Bengt (2013) *Ett emotionssociologiskt perspektiv på sociala problem: skam och utsatthet*. I : Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) Perspektiv på sociala problem. Natur & Kultur: Stockholm

Scheffer Lindgren M. & Renck B. (2008) *It is still so deep-seated, the fear: psychological stress reactions as consequences of intimate partner violence*, Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing (15), pp. 219-228.

Socialstyrelsen (2019) *Våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen

<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> (Hämtad 2019-11-08)

Socialstyrelsen (2016) *Våld. Handbok om socialtjänstens och - hälso - sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2016-6-37.pdf> (Hämtad 2019-11-12)

Socialstyrelsen (2013) *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*. Stockholm: Socialstyrelsen.
[https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2013-4-4.pdf#__utma=1.761879323.1574956845.1574956927.1575551819.3&__utmb=1.5.10.1575551819&__utmc=1&__utmz=1.1574956927.2.2.utmcsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&__utmv=-&__utmik=37181344](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2013-4-4.pdf#__utma=1.761879323.1574956845.1574956927.1575551819.3&__utmb=1.5.10.1575551819&__utmc=1&__utmz=1.1574956927.2.2.utmcsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&__utmv=-&__utmik=37181344) (Hämtad 2019-12-05)

Unizon (2017) *Det är här Unizon*.
http://unizon.se/sites/default/files/media/det_har_ar_unizon_2017.pdf (Hämtad 2019-12-05)

Vetenskapsrådet (u.å.) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> . Stockholm: Vetenskapsrådet

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide semistrukturerad intervju:

1. Kort inledning och sammanfattning av vad intervjun ska handla om och hur det kommer att gå till. Presentera oss själva och låt personen vi ska intervjua presentera sig.

Frågor:

Inledning/Bakgrund: (Frågor att ställa om det inte kommer fram i personens presentation)

- Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du arbetat på Kvinnojouren?
- Vad har du arbetat med tidigare?
- Hur kommer det sig att du ville arbeta på Kvinnojouren med våldsutsatta kvinnor?

Relationen mamma-barn:

- Hur upplever du utifrån dina erfarenheter av att arbeta med våldsutsatta kvinnor att barnet och mammans relation kan påverkas efter att ha levt i våld i nära relation?
- Ser du utifrån dina erfarenheter något mönster eller något återkommande i hur relationen mellan kvinnan och barnet ser ut?
- I den grad det uppstår konsekvenser i mamman och barnets relation efter att ha bevittnat eller utsatts för våld, hur kan det då se ut?

Föräldraskap/Föräldraförmåga:

- Hur skulle du utifrån dina erfarenheter beskriva mammans föräldraförmåga efter att ha utsatts för våld? Påverkas den?
- Upplever du utifrån dina erfarenheter att mamman/kvinnans mentala/psykiska hälsa påverkar föräldraskapet?
- Beskriv gärna utifrån dina erfarenheter hur anknytningsmönster kan se ut mellan kvinnorna och deras barn.

Livet efter relationen:

- Kan du beskriva återhämtningsprocessen för kvinnorna i sin föräldraroll efter att ha lämnat en våldsam relation?

Avslutning:

- Vad är det bästa med ditt jobb?
- Något du vill tillägga som du inte känner har kommit med inom temat föräldraskap/föräldraförmåga?

Bilaga 2

Informationsmail:

Hej!

Först och främst vill vi börja med att tacka för ditt/ert deltagande i vår kandidatuppsats, utan din medverkan hade det inte varit möjligt för oss att genomföra den här studien.

Upplägget för intervjun kommer vara följande, vi kommer att ses vid avtalad tid för att genomföra intervjun och vi utgår från att intervjun kommer att ta ungefär 30 minuter. Syftet med intervjun är att få ditt/ert perspektiv på hur föräldraskapet kan påverkas efter att ha blivit utsatt för våld i en nära relation. Våra frågor kommer alltså att syfta till att, utifrån era erfarenheter av att arbeta med kvinnor och deras barn, fördjupa oss i hur mammans föräldraförmåga påverkas gentemot barnet.

Intervjun kommer att spelas in för att vi i efterhand ska kunna transkribera intervjun och få ner den i skrift. När transkriberingen av intervjun är klar kommer inspelningen att raderas. Du får när som helst under intervjun avbryta då ditt deltagande helt och håller sker under frivillighet. Du får även lov att i efterhand läsa intervjun i skrift. Om du önskar kan ditt deltagande även vara anonymt!

Vår handledare heter Helene Hansen och hennes kontaktuppgifter är följande:

helene.hansen@soch.lu.se

0733666908

Vi ser väldigt mycket fram emot att få träffa dig och återigen, ett stort tack från oss för att du tar dig tid att träffa oss!

Med vänliga hälsningar,
Hanna Skog och Andrea Jacobsson.